

Левицька С. О. [1; ORCID ID: 0000-0002-4739-0486],

д.е.н., професор,

Лівенда К. О. [1; ORCID ID: 0000-0001-9442-7619],

здобувач вищої освіти другого (магістерського)
рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН НА ЗАСАДАХ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

У статті узагальнено: законодавчі аспекти регулювання операцій трансфертного ціноутворення для суб'єктів господарювання України; організацію та методику формування трансфертної ціни; функціональні особливості процесів трансфертного ціноутворення. Розкрито сутність понять «трансфертне ціноутворення», «трансфертна ціна» за нормативними та публіцистичними джерелами. Розглянуто особливості реалізації поетапного формування ціни в рамках технологічних циклів виробництва певної продукції (послуг), практику управління зазначеними процесами з метою оптимізації обов'язкових платежів до бюджету, раціонального підходу менеджменту діяльності підприємства до регулювання податкового навантаження. Оцінено результативність визначення рентабельності продажів на етапах трансфертного ціноутворення з використанням звичайних цін, розрахованих за принципом «витягнутої руки». Розкрито питання документування досліджуваних операцій на вітчизняних підприємствах – суб'єктах моніторингу, вплив законодавчих змін на організацію обліку та звітності за показниками трансфертного ціноутворення. Обґрунтовано альтернативи аналітичного обліку поетапного формування ціни на засадах дотримання принципів соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: соціальна відповідальність; бізнес; трансфертне ціноутворення; трансфертна ціна; контрольовані операції; принцип «витягнутої руки»; транснаціональні компанії.

Актуальність теми. Розвиток ринкової системи, яка сьогодні перебуває під впливом змін зовнішнього конкурентного середовища, переживає постійне підвищення рівня комерційних ризиків, посилення конкуренції, подолання економічних наслідків боротьби з пандемією COVID-19 тощо, зумовлює необхідність пошуку нових підходів до аналізу існуючого механізму податкового контролю за

трансфертним ціноутворенням в Україні.

Трансфертне ціноутворення виступає на даний час як інструмент, що дозволяє керівництву підприємства делегувати менеджерам підрозділів обмежені їхніми правами повноваження щодо встановлення норм випуску продукції (надання послуг) з подальшим визначенням цін на таку продукцію (послуги) з урахуванням доданої вартості на певному етапі виробництва. Завдяки такому механізму роботи під час координування менеджерами оперативних управлінських рішень уможливорюється більш тісний розподіл вартості в рамках певних виробничо-технологічних циклів таким чином, щоб зусилля управлінців були спрямовані на поліпшення фінансових результатів господарюючого суб'єкта в цілому.

З січня 2017 року Україна приєдналась до програми міжнародного розширеного співробітництва з питань імплементації Плану дій BEPS (Base erosion and Profit Shifting). Подана програма, участь в якій бере понад 100 країн світу, зобов'язала Україну запроваджувати в межах Угоди про асоціацію з ЄС низку важливих податкових правил, спрямованих на зміцнення податкової бази, серед яких основним є – контроль за трансфертним ціноутворенням [13].

Відтоді вітчизняне законодавство прийняло чимало нововведень щодо трансфертного ціноутворення, основним завданням якого було посилення системного державного моніторингу за таким типом операцій, уникнення податкового шахрайства, що призводило до зменшення бази оподаткування податком на прибуток у більшості транснаціональних корпораціях та вітчизняних підприємствах, появи у бізнесі такого важливого для збалансованого соціально-економічного поняття, як «соціальна відповідальність бізнесу».

Не зважаючи на низку змін законодавчої бази з питань регулювання трансфертного ціноутворення, обліково-інформаційне забезпечення операцій із застосуванням трансфертних цін не повною мірою відповідає сучасним вимогам управління підприємствами (насамперед, великими). Зокрема, оформлення господарських операцій із застосуванням трансфертних цін на підприємствах часто плутається (чи ототожнюється) з питаннями калькулювання собівартості продукції, її розподілом за місцями виникнення витрат. При цьому інформаційний потенціал трансфертного ціноутворення залишається, на жаль, значною мірою

недооцінений.

Актуальність даного дослідження обумовлена стрімкою глобалізацією світової економіки, неворотними змінами роботи підприємств внаслідок вільного переміщення фінансових ресурсів, істотним збільшенням масштабів транснаціональних корпорацій, що спричиняють еволюцію вітчизняних податкових систем та податкового менеджменту в цілому на засадах оптимізації розрахунків з бюджетом.

Трансфертне ціноутворення – одна з найактуальніших проблем сучасних підприємств, оскільки питання навмисного (як законного, так і незаконного) зменшення бази оподаткування за схемою трансфертного ціноутворення породжує ряд постійних змін чинного законодавства щодо цієї проблеми, розмиваючи оцінку та вагомість репутації соціально відповідальних відносин.

Саме тому ДПС України, використовуючи дані провідних світових інформаційно-аналітичних джерел та інформацію компетентних органів іноземних країн, проводить ряд податкових перевірок з метою визначення фактів неподання звітності про контрольовані операції та неповного відображення всіх контрольованих операцій у звітах з трансфертного ціноутворення, а також виявлення ризиків трансфертного ціноутворення. Під час таких перевірок ДПС протягом 2021 року провела 14 перевірок, за результатами яких донараховано 245 млн грн податку на прибуток та зменшено збитки на 1,3 млрд гривень. Наразі триває проведення 35 перевірок контрольованих операцій, розрахунків донарахування за якими складатимуть 1,4 млрд грн податку на прибуток та зменшення збитків на 3,5 млрд гривень.

На стадії завершення організаційна підготовка до налагодження системної роботи в напрямку відпрацювання ризикових (так званих «порогових» та «підозрілих») контрольованих операцій. На сьогодні вже відібрано 25 кейсів для проведення подальших контрольних-перевірочних заходів, по яких заниження об'єкту оподаткування становить близько 4,3 млрд гривень [8].

Головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом у галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення є Настанови ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб, основні норми яких включено в статтю 39 Податкового кодексу України [6, С. 53].

Проблеми ефективного трансфертного ціноутворення є об'єктом жвавих дискусій. Вагомий внесок у дослідження зазначених проблем внесли такі українські науковці та практики, як Бутенко Т.В., Круковська Л.М. [1], Войко, Д. [2], Десятнюк О.М., Черевко О.В. [3], Дзюба П.В. [4], Іванова О.В. [5], Коблянська О.І., Портнова О.Є., Коблянська Г.Ю. [6], Кулинич М.Б. [9], Сухоліт І. [20], Черевко О.І. [22] та інші.

Серед зарубіжних авторів питаннями трансфертного ціноутворення займалися Мюллер Г., Гернон Х., Милк Г. [11], Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Старадубцева [11] та інші.

Не зважаючи на цілу низку праць, дана тема не втрачає своєї актуальності. Підтвердження цьому – численна кількість судових справ щодо розгляду питань методики розрахунків обсягів потенційних податкових донарахувань в контексті трансфертного ціноутворення.

Метою поданого дослідження є розкриття сутності та функціональної ролі трансфертного ціноутворення в діяльності сучасних бізнес – структур, його впливу на формування репутації соціально-відповідального підприємства, яке нормативно правильно, на засадах суспільних цінностей економічного розвитку формує механізми трансфертного ціноутворення без умисного заниження бази оподаткування.

В контексті дотримання принципів соціально відповідального бізнесу, в першу чергу, необхідно розрізнити значення та суть таких понять як «трансфертна ціна» та «трансфертне ціноутворення». За сучасним економічним словником «трансфертна ціна» – «ціна, яка використовується при обміні товарами транснаціональними корпораціями, спільними підприємствами, їх підрозділами...» [18]. За даними вільної енциклопедії трансфертна ціна – «продаж товарів / послуг між пов'язаними особами за внутрішньофірмовими цінами...» [21].

За інформативними публікаціями ООН термін «трансфертного ціноутворення» розглядається з позицій практичного керівництва процесами трансфертного ціноутворення. Зокрема, поняття «трансфертне ціноутворення» (ТЦ) означає «встановлення ціни на операції між пов'язаними особами, включаючи передачу власності або надання послуг» [6, С. 55].

Економічний зміст досліджуваних дефініцій наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «трансфертне ціноутворення» та
«трансфертна ціна»

№ з/п	Джерело	Трактування
<i>Трактування сутності поняття «трансфертне ціноутворення»</i>		
1	Дзюба П. В. [4]	процес визначення трансфертної ціни, сукупність економічних відносин, що виникають у процесі визначення трансфертної ціни на будь-який об'єкт торгівлі (товари, послуги або фактори виробництва) між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон
2	Шевчук К. В. [23, С. 66]	процес, в якому беруть участь дві сторони: центр відповідальності, що передає виготовлену продукцію (послугу) і центр відповідальності, який приймає дану продукцію (послугу) з метою її споживання або переробки
3	Бутенко Т.В., Круковська Л.М. [1, С. 44]	процес визначення трансфертної ціни, сукупність економічних відносин, що виникають у процесі визначення трансфертної ціни на будь-який об'єкт торгівлі (товари, послуги або фактори виробництва) між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії
4	Кулинич М. Б. [9, С. 160]	методичний елемент управлінського обліку, заснований на децентралізації управління й розширенні відповідальності структурних підрозділів за результати його діяльності
5	Десятнюк О. М., Черевко О. І. [22, С. 46]	процес впливу на фінансові показники роботи кожного учасника господарської операції при створенні та реалізації продукції для збільшення прибутку, досягнення мети бізнес-партнерів
<i>Трактування сутності поняття «трансфертна ціна»</i>		
1	Радецька Л. П., Овод Л. В. [16, С. 185]	трансфертна ціна – ціна, за якою продукти або послуги одного центру відповідальності підприємства передаються іншому центру відповідальності цього підприємства

продовження табл. 1

2	Козенко, Т. Войко, Д. [7]	ціна, що використовується при здійсненні внутрішніх розрахунків, тобто у договорах між партнерами об'єднаної структури, застосовується з метою розрахунку вартості продукції (послуг), яка передається між центрами відповідальності компанії та застосовується під час передачі об'єкту торгівлі міжнародними корпораціями, підприємствами та їх підрозділами, які розміщені в різних країнах.
3	Рябов А. В., Мельник Д. Ю. [17, С. 69]	особливий різновид ціни, яка застосовується у внутрішніх розрахунках і опосередковує рух товарів, робіт або послуг між материнськими і дочірніми організаціями, філіями та іншими відокремленими підрозділами однієї компанії
4	Мюллер Г. [11]	це оплата за товари, якими обмінюються підрозділи одного й того ж підприємства
5	Ведернікова Н.І. [10]	ціна, що встановилась між транснаціональними (багатонаціональними) компаніями, встановлення такої ціни передбачає здійснення господарської діяльності не тільки на території країни базування, а й вихід на інші ринки.

Не зважаючи на різносторонність тлумачень щодо ТЦ, розуміння суті даного явища можна узагальнити: це певний механізм встановлення суб'єктами господарювання цін на товари, що мають специфічну логістику руху до споживача, а саме: послідовно переміщаються за певними технологічними етапами виготовлення, перетинають митний кордон, реалізуються пов'язаним особам, мають інші специфічні ознаки, які вимагають контролю за рентабельністю такого продажу.

Ще одна цікава думка – це основний інструмент, що використовуються міжнародними компаніями для переміщення оподаткованої бази з однієї податкової юрисдикції до іншої [5].

Варто зазначити, що існує три напрямки тлумачень поданого поняття ТЦ:

перший: передбачає ціну, що встановлюється між взаємопов'язаними компаніями, де одна компанія контролює іншу;

другий: ТЦ виступає в ролі внутрішньофірмової ціни, що обумовлено безперервним обміном між центрами відповідальності товарів;

третій напрям передбачає ціну транснаціональних (багатонаціональних) компаній з виходом на міжнародний ринок.

Механізм роботи трансфертної ціни на прикладі підприємств А, Б та В наведено на рисунку. Рисунок ілюструє механізм роботи трансфертного ціноутворення, який виглядає таким чином: підприємство А знаходиться в Україні та реалізує свій продукт її дистриб'ютору закордон (підприємство В) по встановленій ним же трансфертній ціні. Обидва підприємства контролюються підприємством Б, яке знаходиться за кордоном та кінцевим власником якого є резидент України-фізична особа. Між підприємством А та В виникає контрольована операція, оскільки вона виникає між резидентом-підприємством А та нерезидентом-підприємством В.

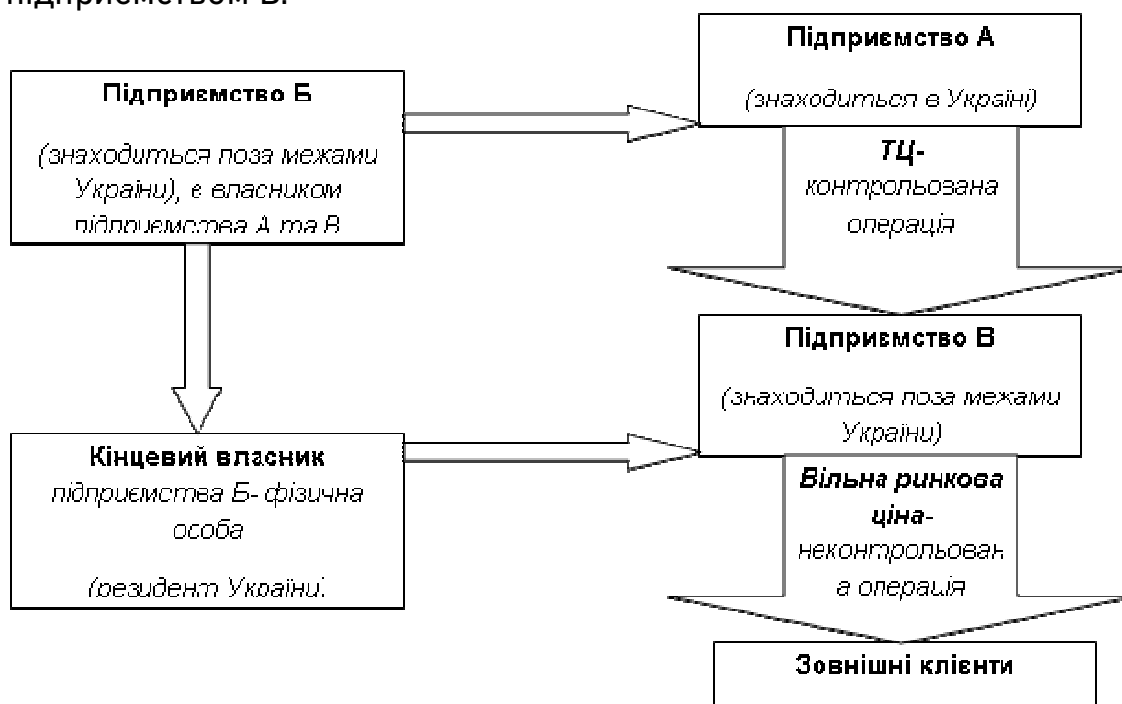

Рисунок. Механізм роботи трансфертної ціни

Припустимо, що вартісні критерії контрольованих операцій виконуються, в подальшому від дистриб'ютора-підприємства В вона реалізується зовнішнім споживачем по ринковій ціні. Внаслідок роботи такого механізму розмивається база оподаткування. В Україні, де висока ставка податку на прибуток, вона зменшується за рахунок використання трансфертної ціни, а за кордоном – у

дистриб'ютора (підприємство В) вона є набагато нижчою. Саме завдяки цьому механізму кінцевий власник (підприємство Б) отримує значно більший прибуток.

Згідно настанови ОЕСР нині існує п'ять методів трансфертного ціноутворення. Умовно їх розподіляють на традиційні та трансакційні методи. До традиційних методів відносять:

- метод порівняльної неконтрольованої ціни (приоритетний в практиці трансфертного підходу до ціноутворення);
- метод ціни перепродажу;
- метод «витрати плюс».

До трансакційних методів прибутку належать інші два методи: метод чистого прибутку; метод розділеного прибутку.

Не зважаючи на попередньо розглянутий механізм роботи трансфертного ціноутворення, основним завданням його реалізації на підприємствах є не лише питання зменшення податкового навантаження, а й питання раціоналізації платіжно-розрахункової системи, акумуляції обігових коштів для реалізації поступального збалансованого розвитку бізнесу, зокрема: розширення частки на ринку; залучення фахівців високої кваліфікації; диверсифікації ризиків, в тому числі валютних; впровадження новітніх технологій; покращення інвестиційної привабливості як самої компанії, так і регіону її основної діяльності; матеріальне заохочення співробітників, виходячи з результатів господарювання структурних одиниць та юридичної особи в цілому; розподіл витрат за місцями їх виникнення та ін. [3, С. 93].

Виходячи з визначення функціональних характеристик ТЦ, можна зробити висновок про те, що існують дві системи трансфертної ціни, що пріоритетно можуть орієнтуватися на ринок як середовище, або ж на ефективно організовану систему внутрішнього управління втратами.

Маючи свободу встановлення цін в угодах між собою, міжнародні компанії можуть створювати неринкові умови власної комерційної діяльності, що в результаті впливає як на діяльність інших суб'єктів господарювання, так і на економіку держави в цілому.

Згідно чинного законодавства України, основним принципом податкового контролю за роботою механізмів трансфертного ціноутворення є принцип «витягнутої руки» (табл. 2). Він являє собою міжнародний стандарт, погоджений державами-членами ОЕСР та іншими країнами (понад 70 країн світу), які не входять до складу цієї

організації, рекомендований для встановлення трансфертних цін для потреб оподаткування [6, С. 55]. Стандарт покликаний забезпечувати збільшення податкових зобов'язань пов'язаних осіб до рівня податкових зобов'язань непов'язаних осіб за умови відповідності комерційних та/або фінансових умов здійснених ними операцій.

Таблиця 2

Принцип «витягнутої руки» у міжнародному та
вітчизняному законодавстві

Ст. 9 Модельної конвенції ОЕСР	Пп. 39.1 ст. 39 ПКУ
Якщо між двома асоційованими (взаємозалежними) підприємствами у комерційних або фінансових взаємовідносинах створюються або встановлюються умови, відмінні від тих, які мали б місце між двома незалежними підприємствами, тоді будь-який прибуток, який за відсутності таких умов міг би бути нарахований одному з них, але з причин наявності цих умов не був йому нарахований, може бути включений до прибутку цього підприємства і відповідно оподаткований.	Обсяг оподаткованого прибутку, отриманого платником податку, який бере участь в одній чи більше контрольованій операції, вважається таким, що відповідає принципу «витягнутої руки», якщо умови зазначених операцій не відрізняються від умов, що застосовуються між непов'язаними особами у співставних неконтрольованих операціях. Якщо умови в одній чи більше контрольованій операції не відповідають принципу «витягнутої руки», прибуток, який був би нарахований платнику податків в умовах контрольованої операції, що відповідає зазначеному принципу, включається до оподаткованого прибутку платника податку.

Джерело: сформовано на основі [12; 14]

Основним завданням поданого принципу є контроль за дотриманням законного режиму роботи систем трансфертного ціноутворення у випадку контрольованих операцій, при яких важливо не допустити заниження рентабельності продажу товарів (робіт, послуг), і тим самим «не дискримінувати» споживачів неконтрольованих операцій за аналогічними видами (формами, напрямками) господарської діяльності.

Важливим елементом роботи з трансфертним ціноутворенням є правильна та законодавчо визначена система документування операцій, що в подальшому повинна бути відображена у спеціальній звітності, метою якої є контроль за дотриманням принципів роботи з трансфертним ціноутворенням.

На сьогоднішній день документацію з трансфертного ціноутворення підприємства подають за запитом Державної податкової служби (ДПС). Поданий пакет документів готується виключно за «контрольованими» операціями. Згідно Податковим Кодексом України (ПКУ), існує декілька критеріїв визначення статусу операцій. Для визначення чи є операція «контрольованою» чи ні, необхідно перевірити певні критерії, які умовно можна згрупувати за окремими ознаками та виділити 4 основні групи, а саме:

1. Суб'єктний склад.
2. Вид господарської операції.
3. Обсяг операції (вартісні ознаки з окремим контрагентом).
4. Обсяг доходу від діяльності компанії, який вказується в бухгалтерському обліку [19].

Однак, навіть якщо операції не підпадають під статус «контрольованих», але вони підлягають аналізу п.п. 140.5.4-140.5.6 ПКУ [14], необхідно подавати документацію на запит ДПС. В основному до таких господарських операцій належать імпорт та експорт з законодавчо визначеними країнами-контрагентами.

Базовим регуляторним документом щодо документування трансфертного ціноутворення є Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» № 466 [15]. Закон передбачає необхідність контролю за трансфертним ціноутворенням як щодо виключно українських компаній, так і щодо прибутку українських груп компаній, отриманого за кордоном.

В основі глобальної документації з ТЦ за трьохрівневою системою передбачається підготовка майстер-файлу, що складається з окремих документів, оформлених у вільній формі про, зокрема:

1. систему та структуру організації міжнародної групи компаній та країни, в якій учасники можуть здійснювати свою безпосередню діяльність: інформацію про роботу міжнародної групи компаній; укладені угоди, що стосуються процесу реструктуризації підприємства, відчуження цінних паперів;

2. нематеріальні активи, що мали місце в діяльності міжнародної групи компаній;
3. опис фінансової діяльності міжнародної групи компаній;
4. консолідований економічний звіт міжнародної групи компаній, який є актуальним за фінансовий річний період;
5. інформацію про чинні односторонні договори, що мали місце в угодах між учасниками міжнародної групи компаній [19].

Сучасне українське законодавство постійно контролює ситуацію з практикою застосування трансфертних цін, підтримуючи соціальну відповідальність суб'єктів в питаннях дотримання належного рівня рентабельності таких операцій. Проте, не зважаючи на уже достатній досвід роботи підприємств за системою трансфертного ціноутворення, постійно виникають нові непередбачені раніше або недопрацьовані питання механізму практичного застосування трансфертного ціноутворення. Негативну роль відіграють постійні зміни у законодавчому регулюванні даного питання.

На цьому нововведення не закінчились. На початку 2021-го року було прийнято низку змін в ПКУ, що, в свою чергу, вплинуло на сферу трансфертного ціноутворення. Найбільш суттєвими серед них стали:

1. відповідно до Закону № 466 [15] змінено формулювання об'єкта аналізу для пріоритетного використання Методу порівняльної неконтрольованої ціни (розширено підпункт 39.4.6 статті 39 Податкового кодексу України, згідно з яким документація з трансфертного ціноутворення повинна додатково містити певні дані);
2. підпунктом 39.4.7 статті 39 ПКУ зазначено перелік підприємств, які зобов'язані подавати глобальну документацію з питань трансфертного ціноутворення [14].

На жаль, сьогодні в Україні нормативна база з питань трансфертної ціни та трансфертного ціноутворення не є досконалою. Залишаються відкритими дискусії щодо управління та контролю за контрольованими зовнішньоекономічними операціями, оскільки окремого програмного продукту, який би відфільтровував ризикові операції з метою їх перевірки, немає.

Наразі є необхідним запровадження нових правил ведення документації та визначення трансфертних цін. Це потребує часу для підготовки кваліфікованих кадрів, уніфікованої методики розрахунку рентабельності, моніторингу трансфертних цін, програмного

забезпечення для оптимізації роботи, зміни адміністративних процесів підприємства та документообігу та ін.

Висновок. В ринкових умовах трансфертне ціноутворення виступає в ролі інструменту фінансового менеджменту для сучасних підприємств, надає їм, крім раціоналізації управління, можливість щодо зменшення податкового навантаження зі сплати податку на прибуток. ТЦ передбачає конвертування доходу від продажу в одній країні в прибуток іншої країни – покупця. Однак, це далеко не основна його функція. Трансфертне ціноутворення також дозволяє вирішувати питання раціоналізації платіжно-розрахункової системи та акумуляції обігових коштів на поступальний збалансований розвиток бізнесу. Використання ТЦ надає уможлиблює переваги за рахунок зменшення витрат на переміщення товарів, розширення частки ринку, покращення інвестиційного клімату та ін. Державі необхідно контролювати трансфертне ціноутворення, не заважаючи при цьому повноцінній діяльності суб'єкта господарювання. Такий контроль повинен всебічно розкривати механізми роботи ТЦ в законодавчих актах, враховувати відповідно практику міжнародного регулювання трансфертних цін. Відтак, невід'ємним кроком залишається формування системних управлінських рішень у сфері податкового адміністрування, а також чіткої деталізації процедур контролю за ТЦ.

З боку суб'єктів господарювання зловживання трансфертними цінами може призвести до економічного спаду держави, а зайве втручання держави – позбавити великі міжнародні корпорації інтересу до українського ринку. Отже, невід'ємною державною стратегією є знаходження компромісу з бізнесом у законодавчому регулюванні та дотриманні відповідної законодавчої бази.

1. Бутенко Т. В., Круковська Л. М. Трансфертне ціноутворення в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 15. С. 43–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_15_12 (дата звернення: 01.12.2019).
2. Войко Д. Трансфертное ценообразование в отношениях между центрами финансовой отчетности. *Проблемы теории и практики управления*. 2007. № 2. С. 81–90.
3. Десятнюк О. М., Черевко О. В. Теоретико-методологічні засади формування трансфертного ціноутворення на мікрорівні в умовах вітчизняної економіки. *Економіст*. 2015. № 1. С. 45–48.
4. Дзюба П. В. Трансфертне ціноутворення: економічний зміст і специфіка. *Економіка України*. 2006. № 1. С. 14–22.
5. Иванова О. В. Сучасні тенденції розвитку трансфертного ціноутворення. *International scientific e-journal Logos-online*. 2020. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.61.html> (дата звернення: 09.10.2021).
6. Коблянська О. І., Портнова О. Є., Коблянська Г. Ю. Трансфертне ціноутворення в системі оподаткування. *Електронне*

наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2020. № 19. С. 52–57. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6850/1/koblianska.pdf> (дата звернення: 08.10.2021). 7. Козенко Т. Трансфертныя цены в группе компаний. *Проблемы теории и практики управления*. 2007. № 8. С. 49–58. 8. Контроль за трансфертним ціноутворенням: за результатами перевірок донараховано 245 млн грн податку на прибуток. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/496242.html>. (дата звернення: 11.10.2021). 9. Кулинич М. Б. Трансфертне ціноутворення як методичний прийом управлінського обліку центрів відповідальності. *Вісник ТНЕУ*. 2016. Вип. 2. С. 159–167. 10. Маховникова Г. А., Ведерникова Н. И. Трансферное ценообразование. Изд-во С.-Петерб. гос. ун-та экономики, 2012. 118 с. 11. Мюллер Г., Гернон Х., Милк Г. Учет: международная перспектива. Москва : Финансы и статистика, 1996. 652 с. 12. Настанови ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб. URL: <http://sfs.gov.ua/data/material/000/021/80820/0.pdf> (дата звернення: 11.10.2021). 13. План BEPS: що це таке і навіщо він Україні. *Finbalance: Фінанси та економіка*. URL: <https://finbalance.com.ua/news/plan-beps-shcho-tse-take-i-navishcho-vin-ukrani> (дата звернення: 09.10.2021). 14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2756–VI. Дата оновлення: 15.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.10.2021). 15. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України № 466–IX. Редакція від 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (дата звернення: 09.10.2021). 16. Радецька Л. П., Овод Л. В. Управлінський облік : навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2007. 352 с. 17. Рябов А. В., Мельник Д. Ю. Трансфертное ценообразование и контроль цен налоговыми органами. *Консультант*. 1999. № 23. С. 68–74. 18. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Старадубцева. М. : ИНФРА-М., 2002. 480 с. 19. Сухоліт І. Трансфертне ціноутворення в Україні. *Розгляд всіх питань в сфері ТЦУ: критерії, методи, документація, контрольовані операції, останні зміни і штрафи* : Офіційний сайт консалтингової компанії «Парето». URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/chto-takoe-transfertnoe-cenoobrazovanie/> (дата звернення: 08.10.2021). 20. Сухоліт І. Які зміни відбулися у трансфертному ціноутворенні? Офіційний сайт консалтингової компанії «Парето». URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/chto-takoe-transfertnoe-cenoobrazovanie/#Зміни-в-2021-році> (дата звернення: 08.10.2021). 21. Трансфертна ціна. *Вікіпедія – вільна енциклопедія* : веб-сайт. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 06.10.2021). 22. Черевко О. І. Трансфертне ціноутворення: теоретичні аспекти та практичне застосування. *Економіка і регіон*. 2014. № 2(54). С. 91–96. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6850/1/koblianska.pdf> (дата звернення: 10.10.2021). 23. Шевчук К. В. Застосування трансфертного ціноутворення для оцінювання діяльності центрів відповідальності. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. № 7. С. 65–73.

REFERENCES:

1. Butenko T. V., Krukovska L. M. Transfertne tsinoutvorennia v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*.

2016. № 15. С. 43–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_15_12 (data zvernennia: 01.12.2019). **2.** Voyko D. Transfertnoe tsenoobrazovanie v otnosheniyah mezhdu tsentrami finansovoy otchetnosti. *Problemy teorii i praktiki upravleniya*. 2007. № 2. С. 81–90. **3.** Desiatniuk O. M., Cherevko O. V. Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia transfertnogo tsinoutvorennia na mikrorivni v umovakh vitchyznanoi ekonomiky. *Ekonomist*. 2015. № 1. С. 45–48. **4.** Dziuba P. V. Transfertne tsinoutvorennia: ekonomichniy zmist i spetsyfika. *Ekonomika Ukrainy*. 2006. № 1. С. 14–22. **5.** Ivanova O. V. Suchasni tendentsii rozvytku transfertnogo tsinoutvorennia. *International scientific e-journal Logos-online*. 2020. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.61.html> (data zvernennia: 09.10.2021). **6.** Koblianska O. I., Portnova O. Ye., Koblianska H. Yu. Transfertne tsinoutvorennia v systemi opodatkuvannia. *Elektronne naukovye fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics»*. 2020. № 19. С. 52–57. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6850/1/koblianska.pdf> (data zvernennia: 08.10.2021). **7.** Kozenko T. Transfertnyie tsenyi v gruppe kompanii. *Problemy teorii i praktiki upravleniya*. 2007. № 8. С. 49–58. **8.** Kontrol za transfertnym tsinoutvorenniam: za rezultatsy perevirok donarakhovano 245 mln hrn podatku na prybutok. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/496242.html>. (data zvernennia: 11.10.2021). **9.** Kulynych M. B. Transfertne tsinoutvorennia yak metodychnyi pryiom upravlinskoho obliku tsentrividpovidalnosti. *Visnyk TNEU*. 2016. Vyp. 2. С. 159–167. **10.** Mahovnikova G. A., Vedernikova N. I. Transferne tsenoobrazovanie. Izd-vo S.-Peterb. gos. un-ta ekonomiki, 2012. 118 s. **11.** Myuller G., Gernon H., Milk G. Uchet: mejdunarodnaya perspektiva. Moskva : Finansy i statistika, 1996. 652 s. **12.** Nastanovy OESR shchodo transfertnogo tsinoutvorennia dlia transnatsionalnykh kompanii ta podatkovykh sluzhb. URL: <http://sfs.gov.ua/data/material/000/021/80820/0.pdf> (data zvernennia: 11.10.2021). **13.** Plan BEPS: shcho tse take i navishcho vin Ukraini. *Finbalance: Finansy ta ekonomika*. URL: <https://finbalance.com.ua/news/plan-beps-shcho-tse-take-i-navishcho-vin-ukrani> (data zvernennia: 09.10.2021). **14.** Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2756–VI. Data onovlennia: 15.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (data zvernennia: 09.10.2021). **15.** Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia administruvannia podatkov, usunennia tekhnichnykh ta lohichnykh neuzghodzhenosti u podatkovomu zakonodavstvi : Zakon Ukrainy № 466–IX. Redaktsiia vid 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (data zvernennia: 09.10.2021). **16.** Radetska L. P., Ovod L. V. Upravlinskyi oblik : navch. posib. K. : VTs «Akademii», 2007. 352 s. **17.** Ryabov A. B., Melnik D. YU. Transfertnoe tsenoobrazovanie i kontrol tsen nalogovymi organami. *Konsultant*. 1999. № 23. С. 68–74. **18.** Sovremennyy ekonomicheskii slovar / B. A. Rayzberg, L. Sh. Lozovskiy, E. B. Staradubtseva. M. : INFRA-M., 2002. 480 s. **19.** Sukholit I. Transfertne tsinoutvorennia v Ukraini. *Rozghliad vsikh pytan v sferi TTsU: kryterii, metody, dokumentatsiia, kontrolovani operatsii, ostanni zminy i shtrafy* : Ofitsiinyi sait konsaltnhovoii kompanii «Pareto». URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/chto-takoe-transfertnoe-cenoobrazovanie/> (data zvernennia: 08.10.2021). **20.** Sukholit I. Yaki zminy vidbulysia u transfertnomu tsinoutvorenni? Ofitsiinyi sait konsaltnhovoii kompanii «Pareto». URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/chto-takoe-transfertnoe-cenoobrazovanie/#Zminy-v-2021-rotsi> (data zvernennia: 08.10.2021). **21.** Transferna tsina. *Vikipediia – vilna entsyklopediia* : veb-sait. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (data

zvernennia: 06.10.2021). **22.** Cherevko O. I. Transfertne tsinoutvorennia: teoretychni aspekty ta praktychne zastosuvannia. *Ekonomika i rehion*. 2014. № 2(54). S. 91–96. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6850/1/koblianska.pdf> (data zvernennia: 10.10.2021). **23.** Shevchuk K. V. Zastosuvannia transfertnoho tsinoutvorennia dlia otsiniuvannia diialnosti tsentriv vidpovidalnosti. *Finansy, oblik i audyt*. 2012. № 7. S. 65–73.

Levytska S. O. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-4739-0486],

Doctor of Economics, Professor,

Livenda K. O. ^[1; ORCID ID: 0000-0001-9442-7619],

Master

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

FORMATION OF TRANSFER PRICING ON THE COMPLIANCE BASIS TO SOCIAL RESPONSIBILITY PRINCIPLES

The article summarizes: legislative aspects of transfer pricing regulation for business entities of Ukraine; organization and methods for transfer price formation; functional features of transfer pricing processes. The essence of the concepts "transfer pricing", "transfer price" according to normative and journalistic sources is generalized. Peculiarities of stage formation realization within technological cycles of production for the certain production (service) are considered, practice of managing these processes in order to optimize mandatory payments to the budget, a rational approach to regulate the tax burden. An important element of work with transfer pricing is accounting and taxation legal framework observance, regulatory and legal documenting transactions system, that should be reflected in special reporting, the purpose of which is to monitor compliance with transfer pricing principles. The effectiveness of calculating sales profitability at transfer pricing stages of using usual prices, that calculated on the "outstretched arm" principle is valued. Main tasks of transfer pricing are generalized, such as: the tax burden optimization, payment and settlement system rationalization, working capital attracting for progressive balanced of business development, market share expanding, attracting highly qualified specialists, diversifying risks (including currency), introducing of new technologies, investment attractiveness improving of the company (the region of its main activity), material incentives for employees and others. The issue of researched operations documenting for domestic enterprises, the legislative changes impact on accounting and reporting organization on transfer pricing indicators is revealed. Modern Ukrainian legislation constantly monitors the practice of transfer pricing situation,

supporting the policy of social responsibility of enterprises regarding the appropriate profitability level of such operations. Despite the already sufficient experience of enterprises in the transfer pricing system, there are constantly new unforeseen or unfinished issues of practical application for transfer pricing. Constant changes in the legislative regulation of this issue play a negative role. Alternatives of analytical accounting for gradual price formation on the basis of social responsibility principles observance for business are substantiated. The expediency of systemic transparent state control over the transfer pricing processes for transactions that are financial monitoring objects (without interfering in full-fledged business entity activity) has been confirmed. Such control should fully disclose both methodology and organization for transfer pricing processes in legislation.

Keywords: social responsibility; business transfer pricing; transfer price; controlled transactions; the "outstretched arm" principle; multinational companies.

Левицкая С. А. [1, ORCID ID: 0000-0002-4739-0486],

д.э.н., профессор,

Ливенда Е. А. [1; ORCID ID: 0000-0001-9442-7619],

соискатель высшего образования второго (магистерского)
уровня

¹Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно

ПРИМЕНЕНИЕ ТРАНСФЕРТНЫХ ЦЕН НА ОСНОВЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРИНЦИПОВ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА

В статье обобщены: законодательные аспекты регулирования операций трансфертного ценообразования для субъектов хозяйствования Украины; организация и методика формирования трансфертной цены; функциональные особенности процессов трансфертного ценообразования. Проведен обзор сущности понятий «трансфертное ценообразование», «трансфертная цена» по нормативным и публицистическими источниками. Рассмотрены особенности реализации поэтапного формирования цены в рамках технологических циклов производства определенной продукции (услуг), практика управления указанными процессами с целью оптимизации обязательных платежей в бюджет, рационального подхода менеджмента деятельности предприятия к регулированию налоговой нагрузки. Оценена результативность определения рентабельности продаж на этапах трансфертного ценообразования с использованием обычных цен, рассчитанных по принципу «вытянутой руки». Раскрыты вопросы

документирования исследуемых операций на отечественных предприятиях, влияние законодательных изменений на организацию учета и отчетности по показателям трансфертного ценообразования. Обоснованно альтернативы аналитического учета поэтапного формирования цены на основе соблюдения принципов социальной ответственности бизнеса.

Ключевые слова: социальная ответственность; бизнес; трансфертное ценообразование; трансфертная цена; контролируемые операции; принцип «вытянутой руки»; транснациональные компании.

Отримано: 05 грудня 2021 р.
Прорецензовано: 10 грудня 2021 р.
Прийнято до друку: 29 грудня 2021 р.